OBWIESZCZENIE

tyczące się

Młodzieży Wielkiego Xięstwa Poznańskiego do przyszłéy usługi kraiowéy przysposabiać się chcącéy, względem przyzwoitego oneyże w Szkołach Prowincyi uzdatnienia do Akademii.

Bekanntmachung

betreffend

die in den Schulen der Provinz zu bezweckende gehörige Vorbereitung der sich dem künftigen Dienste des Staats widmenden Jünglinge des Großherzogthums Posen zu ihrem Abgange auf die Universität.

Posen,
gedruckt bei Carl Wilhelm Mehwald.
1816.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIWERSYTETU A.M. w POZNANIU
I
271518

Wypożycza się
tylko do czytelni

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIWERSYTETU im. A. MICKIEWICZA
W POZNANIU

271518 I

Biblioteka Główna
w Poznaniu
Bibl. - im. A. Mickiewicza

1955 Da 6051

OBWIESZCZENIE

tyczące się

Młodzieży Wielkiego Xięstwa Poznańskiego do przyszłéy usługi kraiowéy przysposabiać się chcącéy, względem przyzwoitego oneyże w Szkołach Prowincyi uzdatnienia do Akademii.

Bekanntmachung

betreffend

die in den Schulen der Provinz zu bezweckende gehörige Vorbereitung der sich dem künftigen Dienste des Staats widmenden Jünglinge des Großherzogthums Posen zu ihrem Abgange auf die Universität.

Posen,
gedruckt bei Carl Wilhelm Mehwald.
1816.

W zamiarze wstrzymania od udawania się na Akademie uczącéy się młodzieży do zawodu akademicznego ieszcze nie dostatecznie usposobionéy, wydane zostało w państwie Pruskiém pod dniem ieszcze 23. Grudnia 1788 urządzenie, podług którego uczniowie tameczni, przed udaniem się na Akademie, obowiązanymi są składać examina z odbytych nauk. Następne doświadczenie, i nadana od roku 1810 uczącym się wolność udawania się polubownie na Akademie nawet zagraniczne, dały uczuć potrzebę innego dokładnieyszego urządzenia względem takowych examinów, które też edyktem z dnia 12. Października 1812 dla ówczasowych prowincyy państwa Pruskiego wydane zostało; a teraz podług zalecenia Ministerii Spraw wewnętrznych z dnia 27. m. z. i na tuteyszą prowincyą ma bydź rozciągnięte.

Z urządzenia więc takowego podaię do publicznéy wiadomości w następuiących paragrafach to, o czém ucząca się młodzież w wielkiém Xięstwie Poznańskiém, tudzież rodzice lub opiekunowie teyże wiedzieć powinni.

§. 1.

Zdolności młodzieńca poświęcaiącego się naukom, i chcącego ze szkół publicznych lub z edukacyi prywatnéy udać się na Akademyą, doświadczane będą w przyszłości przez stósowne popisy; i opinia względem nich dla wiadomości tych, których się to tyczyć może, w zaświadczeniach wyrażona zostanie. W przepisie tym bynaymniéy iednak niemasz zamiaru zakazać zu-

II 513.g.

Die Absicht, einem nicht genugsam vorbereiteten Besuch der Universität bei der studirenden Jugend vorzubeugen, hat in dem Preußischen Staate bereits unter dem 23. December 1788 eine Verfügng veranlaßt, durch welche die Prüfung der Schüler vor ihrer Entlassung zur Universität angeordnet wurde. Die später darüber gesammelten Erfahrungen, und die seit dem Jahr 1810 den Studirenden ertheilte Freiheit, auch ausländische Universitäten besuchen zu dürfen, machten neue und vollständigere Bestimmungen über diese Prüfungen nothwendig, welche für die damaligen Königl. Staaten durch das Edict vom 12ten October gegegeben wurden; und nach der Verfügung Eines hohen Ministerii des Innern vom 27sten v. M. nun auch für die hiesigen Provinzen in Kraft gesetzt werden sollen.

Ich säume nicht, von diesen Bestimmungen dasjenige, was der studirenden Jugend des Großherzogthums, und deren resp. Eltern und Vormündern zu wissen nöthig ist, in den nachfolgenden Paragraphen zur öffentlichen Kenntniß zu bringen.

§. 1.

Die Fähigkeit der den Wissenschaften sich widmenden Jünglinge, welche aus den öffentlichen Schulen oder aus dem Privat-Unterricht zur Universität übergehen wollen, soll künftig durch angestellte zweckmäßige Prüfungen ausgemittelt, und durch darüber auszufertigende Zeugnisse denen, die darum zu wissen nöthig haben, bekannt werden. Wobei es jedoch nicht die Absicht ist, das Abgehen eines zur

pełnie młodzieży, aby z względu niedostatecznego ieszcze usposobienia nie udawała się na Akademie, skoro rodzice lub opiekunowie z powodów ich sumnieniu zostawić się maiących wymagać tego po niéy będą.

§. 2.

Z zaświadczeń z odbytych nauk wydawać się maiących nie tylko rodzice i opiekunowie będą mogli powziąść wiadomość, iak dalece młodzież ukształciła się; i znaleść w nich powód do zasiągnienia ostatniéy porady instytutu, z którego młodzież wychodzi, względem iéy przeznaczenia, końcem zapobieżenia zawczesnemu udawaniu się młodzieży na Akademie: ale nadto urzędnicy w Wydziale duchownym i edukacyynym przy Regencyach zasiadaiący, tudzież sama naywyższa Władza edukacyyna z wypadku tychże zaświadczeń i protokułów examinacyynych ciągle będą uważać mogli, czyli instytuta i osoby, poświęcone kształceniu młodzieży do udania się na Akademie, czynią obowiązkom swoim zadosyć.

§. 3.

Z powodu tego stanowi się w ogólności, że każdy młodzieniec z któregokolwiek Gimnasyum lub Liceum w państwie Pruskiém wychodzący, końcem udania się na Akademią, winien mieć zaświadczenie z odbytych nauk; i zaleca się, aby popisy z uczniami ze szkół wychodzącymi odbywane były odtąd także po wszystkich tych szkołach bez różnicy, w których dotychczas nie były w zwyczaiu.

§. 4.

Uczeń chcący się udać na Akademią będzie winien w przyszłości na trzy miesiące przed odeyściem zgłosić się do Rektora szkoły, i o wydanie zaświadczenia z odbytych nauk, do imma-

Zeit noch unreifen Jünglings auf die Universität unbedingt zu verbieten, wenn dessen Eltern oder Vormünder sich dazu durch irgend einen ihrem Gewissen zu überlassenden Grund bestimmt glauben.

§. 2.

Diese Entlassungs-Zeugnisse sollen theils den Eltern und Vormündern zu einer Benachrichtigung von dem Bildungszustande der Jünglinge dienen, wodurch von Seiten der Schule der letzte Rath in Ansehung derselben ertheilt, und der Uebereilung beim Uebergang zur Universität vorgebeugt wird; theils sollen gedachte Zeugnisse, und die Prüfungs-Verhandlungen, deren Resultate sie enthalten, die Geistlichen- und Schul-Deputationen der Provinzial-Regierungen, und selbst die oberste Unterrichts-Behörde in den Stand setzen, fortgehend zu beobachten, wie dem wichtigen Geschäfte der Vorbereitung studirender Jünglinge zur Universität von den demselben sich widmenden Anstalten und Personen genügt wird.

§. 3.

Aus diesem Grunde wird die Erforderlichkeit eines auf die gleich näher zu bestimmende Art erhaltenen und abgefaßten Entlassungs-Zeugnisses hiemit für alle von den Gymnasien und gelehrten Schulen des Preußischen Staats zur Universität abgehenden Jünglinge allgemein gemacht; und es werden deshalb die Abiturienten-Prüfungen auch bei allen denjenigen gelehrten Schulen ohne Ausnahme hierdurch angeordnet, bei welchen sie bisher noch nicht eingeführt waren.

§. 4.

Diejenigen Schüler, die eine Universität beziehen wollen, müssen sich künftig 3 Monate vor ihrem Abgange bei dem Rector ihrer Schule mel-

trykułacyi na Akademią potrzebnego, dopraszać się; do Rektora zaś będzie należało, skoro osądzi, że zgłaszaiący się nie iest ieszcze dostatecznie do nauk akademicznych przysposobiony, przełożyć swoie w téy mierze uwagi iemu, rodzicom, opiekunom lub krewnym iego. Jeżeli iednak uwagi te pozostaną bez skutku, natenczas winien będzie Rektor przypuścić ucznia do examinu; z którego okaże się, do iakiego stopnia zdatność iego dochodzi, i iakie zaświadczenie wydać mu będzie należało. Uczniom tylko, którzy w żadnym z głównych przedmiotów naukowych do klassy naywyższéy nieuzdatnili się, może bydź zaświadczenie takowe wprost odmówione. *Obowiązkiem zaś iest Rektora i Nauczycieli, ściśle i sumiennie przestrzegać tego w promocyach, aby żaden z uczniów nie przeszedł zawczesnie do klassy wyższéy.* Ażeby zaś ani uczniowie, ani ich rodzice nie żalili się na to, że im wcześnie szczeréy w téy mierze nie dano porady, potrzeba, aby zaraz od piątéy klassy w cenzurach oświadczane bywało zdanie Nauczycieli względem zdatności każdego z uczniów do nauk; i zdanie to, dobro iedynie ich na celu maiące, obiawiać im należy z większą coraz skrupulatnością, w miarę zbliżania się podobieństwa ich oddalenia się ze szkół.

§. 5.

Gdy iednak doyrzałość charakteru niemniéy iest stanowiącą, iak doyrzałość umysłu i znaiomości, ponieważ od połączenia oboyga zależy godność panuiącego na Akademiach sposobu zachowywania się; Władza wyższa zaś sobie iak naymocniéy tego życzy, aby ucząca się młodzież, z któréy w przyszłości powstać maią nauczyciele, doradzcy i przewodnicy ludu, zachowywaniem

den, und das zu ihrer Immatrikulation bei der Universität erforderliche Entlassungs-Zeugniß nachsuchen. Dem Rector liegt alsdann ob, falls er den Schüler zur Beziehung der Universität noch nicht für reif genug hält, ihm selbst sowohl, als seinen Eltern oder Vormündern und Angehörigen, Vorstellungen darüber zu machen. Fruchten diese nichts, so muß der Rektor gleichwohl den Schüler zu der Prüfung, in welcher der Grad seiner Fähigkeit und des nach Maaßgabe derselben ihm zu ertheilenden Zeugnisses ausgemittelt werden soll, zulassen. Nur Schülern, die noch in keinem Hauptfache in der obersten Classe der gelehrten Schule sitzen, kann dies Zeugniß geradezu versagt werden. Daß aber keiner zu früh in diese Classe gelange, muß die Genauigkeit und Gewissenhaftigkeit des Rectors und der Lehrer bei den Classen-Versetzungen zu verhüten suchen; und damit weder Schüler noch Eltern sich über Mangel offener und zeitiger Berathung beschweren können, ist ihnen schon bei den Censuren der zweiten Classe, und weiterhin um so bestimmter, je näher die Zeit des muthmaßlichen Abgehens herankommt, das wohlmeinende, lediglich auf das Beste des Schülers gerichtete Urtheil der Lehrer über seine Anlagen zu wissenschaftlichen Studien bekannt zu machen.

§. 5.

Da aber Reife des Characters nicht minder wichtig ist, als Reife des Geistes und Wissens; da von dem Einklang beider die Würde des auf den Universitäten herrschenden Tons abhängt, und das Departement auf das angelegentlichste wünscht, daß die studirende Jugend, aus welchen die künftigen Lehrer, Berather und Führer des Volks hervorgehen sollen, sich hiedurch auszeichne: so macht es, indem

się swoiém zaszczycała się: zaczém ten święty na Przełożonych wyższych instytutów szkólnych wkłada obowiązek, aby z względu, że sposób przekonywania się o doyrzałości charakteru nie może bydź przepisami oznaczony, i że examina niedostatecznym są do tego środkiem, szczególnieyszą mieli uwagę na doyrzałość charakteru uczniów chcących złożyć popis z odbytych nauk; tudzież aby rodzicom i opiekunom, którzy z młodzieżą pod ich pieczą będącą za prędko na Akademie spieszą, wystawiali dobitnie te szkodliwe skutki, iakie z tego wyniknąć mogą, gdy młodzież w naykonieczniejsze wprawdzie znaiomości opatrzona, lecz z charakterem ieszcze niepewnym i chwieiącym się, iedynie w celu, aby cokolwiek prędzéy przyszła do chleba i do rangi honorowéy, nagloną zostaie do weyścia w stosunki, których dowolna samoistność niebezpieczeństwem grozi wiekowi wymagaiącemu ieszcze łagodnéy pieczy oyca, nauczyciela, i przyiaciela; i umysłowi łatwo każde przyymuiącemu wrażenie.

§. 6.

W zaświadczeniach z odbytych nauk zachowane będzie stopniowanie według zdatności uczniów, to iest: *zdatności bezwarunkowéy*, *zdatności warunkowéy*, *i niezdatności;* i takowe stopniowanie Numerami I. II. i III. będzie oznaczone.

§. 7.

Do udzielania takowych zaświadczeń podaią się następuiące zasady:

I. Do pierwszego rzędu zaświadczeń potrzeba:

A. Co do ięzyków:

a) w *łacińskim ięzyku:* Cycerona, Liwiusza, Horacego i Wirgilego z łatwością rozumieć (do czego należy pewność w iloczasie, a

die Ausmittelung der Reife des Charakters kein Gegenstand von Vorschriften und Prüfungen sein kann, den Vorstehern der höhern Bildungs-Anstalten zur heiligen Pflicht, auch auf diese bei den zur Entlassungs-Prüfung sich meldenden Schülern vorzüglich mit zu sehen; Eltern und Vorgesetzten aber, die zu rasch mit ihren Pflegbefohlnen zur Universität eilen, die bedenklichen Folgen davon eindringlich vorzustellen, wenn sie dieselben mit Kenntnissen vielleicht zur Nothdurft versehen, aber mit noch schwankendem Character, nur damit sie um ein Weniges früher zum Brod und zu äußerer Ehre gelangen, in ein Verhältniß treiben, dessen freiere Selbstständigkeit ihr noch liebreicher Bevormundung des Vaters, des Lehrers oder Freundes bedürftiges Alter, und ihr jedem Eindruck offenes Gemüth noch nicht zu ertragen fähig ist.

§. 6.

Die Entlassungs-Zeugnisse werden in drei Abstufungen, nach der unbedingten Tüchtigkeit, der bedingten Tüchtigkeit, und der Untüchtigkeit der Individuen, getheilt; und zur Andeutung dieser Grade mit den Nummern I. II. oder III. bezeichnet.

§. 7.

Der Maaßstab zur Ertheilung dieser Zeugnisse ist folgender:

I. Zu der ersten Bezeichnung ist erforderlich:

A. In Hinsicht der Sprachen:

a) in der lateinischen Sprache den Cicero, Livius, Horaz und Virgil im Ganzen mit Leichtigkeit zu verstehen, (wozu die Sicherheit in der Quantität, und bei den Dichtern die Kenntniß des

co do dzieł poetycznych, znaiomość miar wiersza) Tacyta po dozwolonym momencie rozwagi dokładnie umieć wyiaśnić; posiadać sposób wyrażania się Łacinnikom właściwy, bez błędów grammatycznych, i nienaciągaiąc go podług składni oyczystego ięzyka, bądź to w pisaniu, bądź też w opowiadaniu ustném przedmiotów do tego stósownych.

b) w *ięzyku greckim*: Ateńską prozę, do czego także łatwieysze rozmowy Sofoklesa i Eurypidesa należą, tudzież Homera winien składaiący examen rozumieć bez poprzedniczego nawet przygotowania się; śpiew zaś iaki tragiczny i krytycznie trudny powinien umieć wyiaśnić za pomocą słownika. Prócz tego wyiątek krótki z polskiego lub niemieckiego powinien umieć przetłómaczyć na ięzyk grecki, zachowuiąc prawidła grammatyczne i znaki.

c) w *ięzyku francuzkim* wypracowanie krótkie powinien umieć napisać bez błędów; przełożonego sobie iakiego poetę lub prozaika tłómaczyć biegle, i czytać z dobrém wyrazów wymawianiem; w reszcie powinien znać przynaymniéy celnieyszych w tym ięzyku autorów.

d) w *ięzyku* swoim *oyczystym*, czyli to *polskim* czy *niemieckim*, winien uczeń nie tylko umieć się wyrazić na piśmie bez błędów grammatycznych, ale nawet dalekim bydź od niezrozumiałości i mięszania prozy z poezyą. Ustne wysłowienie się powinno bydź także dobre i płynne; a nareszcie winien uczeń znać główne epoki oyczystego ięzyka i literatury, tudzież posiadać wiadomość o celnieyszych w tym ięzyku autorach.

Metri mitgerechnet wird) den Tacitus aber, nach gestatteter Ueberlegungs-Zeit, richtig zu erklären; den eignen lateinischen Ausdruck ohne grammatische Fehler, und grobe Verbildung desselben durch Uebertragung der Eigenheiten seiner Muttersprache in die lateinische, in seiner Gewalt zu haben; nicht allein schriftlich, sondern auch über angemessene Gegenstände mündlich.

b) im Griechischen muß der Examinandus die attische Prosa, wozu auch der leichtere Dialog des Sophocles und Euripides zu rechnen, nebst dem Homer, auch ohne vorhergegangene Präparation, verstehen; einen nicht kritisch-schwierigen tragischen Chor aber, im lexicalischen unterstützt, erklären können. Auch muß er eine kurze Uebersetzung aus dem Polnischen oder Deutschen ins Griechische, ohne Verletzung der Grammatik und Accente, abzufassen im Stande sein.

c) im Französischen muß ein kurzer Aufsatz fehlerlos geschrieben, ein vorgelegter Dichter oder Prosaist mit Geläufigkeit übersetzt, und mit richtiger Aussprache gelesen werden können; auch Kenntniß wenigstens einiger der wichtigsten Schriftsteller der Nation vorhanden sein.

d) in der Muttersprache des Schülers, sie sei nun die Polnische, oder die Deutsche, muß der schriftliche Ausdruck nicht nur von grammatischen Fehlern, sondern auch von Undeutlichkeit und Verwechselung des Poetischen mit dem Prosaischen frei sein. Eben so muß ein zusammenhängender mündlicher Vortrag gelingen. Auch wird Bekanntschaft mit den Hauptepochen in der Geschichte der vaterländischen Sprache und Literatur, und den vorzüglichsten Schriftstellern der Nation, verlangt.

c) w tym zaś z dwóch rzeczonych dopiero języków, który nie iest ucznia ięzykiem oyczystym, powinien uczeń tyle znaiomości posiadać, ile iéy podług przepisu sub lit. *c.* w francuzkim ięzyku wymagać się od niego będzie.

B. Co do umieiętności:

a) z historyi i geografii powinien uczeń okazać, iż ma dokładne i pewne obięcie całéy rozciągłości historyi starożytnéy, średniéy i nowéy; znać z każdéy zdarzenia ważnieysze z akuratnością chronologiczną, i umieć wskazać geograficznie miesca, gdzie zaszły.

b) z matematyki powinien znać rachunki zwykle w pożyciu zachodzące, podług ich zasad na prawidłach proporcyi ugruntowanych; sposób używania liter do oznaczania wszelkich względnie podanych ilości; naukę o potęgach i pierwiastkach; o równaniach pierwszego i drugiego stopnia; o logarytmach; o geometryi elementarnéy, ile w sześciu pierwszych, tudzież w 11. i 12. księgach Euklidesa wykłada się; o trygonometryi prostéy, i o użyciu tablic matematycznych.

c) z nauki o naturze:

1. *z fizyki* należy do uzyskania zaświadczenia zdatności bezwarunkowéy: mieć dokładne obięcie zasad tych głównych ziawień w ciałach, bez których nauki o geografii matematycznéy i fizycznéy poiąć nie można.

2. *z opisu natury* czyli *historyi naturalnéy* należy znać ogólny podział przedmiotów naturalnych, i umieć zgłębić zasady, podług których podział ten porządkować wypada.

e) in derjenigen von den beiden jetzt genannten Sprachen, welche nicht Muttersprache des Schülers ist, muß wenigstens eben so viel geleistet werden, als nach lit. c. im Französischen zu erfordern ist.

B. In Hinsicht auf Wissenschaften:

a) in der Geschichte und Geographie muß der Examinandus darthun können, daß er eine deutliche und sichere Uebersicht des ganzen Feldes der alten, mittlern und neuern Geschichte sich zu eigen gemacht habe; die wichtigsten Begebenheiten derselben mit chronologischer Genauigkeit kennen, und ihren Schauplatz geographisch anzugeben im Stande sein.

b) in der Mathematik wird erfordert: Kenntniß der Rechnungen des gemeinen Lebens nach ihren auf die Proportions-Lehre gegründeten Principien; des Gebrauchs der Buchstaben zur Bezeichnung möglicher, nur beziehungsweise bestimmter Größen; der ersten Lehre von den Potenzen und Wurzeln; der Gleichungen des ersten und zweiten Grades, der Logarithmen, der Elementar-Geometrie (so weit sie in den sechs ersten und dem 11ten und 12ten Buche des Euklides vorgetragen wird), der ebenen Trigonometrie und des Gebrauchs der mathematischen Tafeln.

c) In den Naturwissenschaften:

1. in der Physik gehört zum Prädicat unbedingter Tüchtigkeit: deutliche Erkenntniß der Gesetze derjenigen Hauptphänomene der Körperwelt, ohne welche die Lehren der mathematischen und physischen Geographie nicht begriffen werden können.

2. in der Naturbeschreibung: Kenntniß der allgemeinen Classifikation der Naturgegenstände, und Einsicht in die Prinzipien, nach welchen dieselbe anzuordnen ist.

Kto więc w tych przedmiotach uzdatnił się w sposobie wzwyż wskazanym, ten uzyska zaświadczenie *zdatności bezwarunkowéy*. Przyczém iednak nadmienia się, że mnieysza biegłość w ięzyku francuzkim i wiadomościach o naturze nieusuwa ucznia od takowego zaświadczenia, skoro co do ięzyków starożytnych, tudzież co do umieiętności historycznych i matematycznych posiada biegłość w miarze przepisanéy.

II. Do drugiego rzędu zaświadczeń, to iest: *zdatności warunkowéy* potrzeba: aby uczeń doszedł do wymierzonego kresu w iednym lub drugim z pomienionych trzech nayważnieyszych przedmiotów nauk wyższych, niebędąc dostatecznie uzdatniony w innych również ważnych.

III. Kto zaś w żadnym z tych trzech przedmiotów odpowiedzieć powyższemu żądaniu nie zdoła, ten *za niezdatnego* w zaświadczeniu trzeciego rzędu uznany zostanie; i tylko nader wielki postęp w nauce o naturze może zaświadczenie to iakożkolwiek ułagodzić.

§. 8.

Nauka religii szczególniéy w względzie w §. 5. wyrażonym nader ważna, powinna także bydź przedmiotem examinu z uczniami ze szkół wychodzącymi, i postęp w niéy do osnowy zaświadczenia należeć będzie. Opinia iednakże względem doyrzałości lub niedoyrzałości ucznia, co do przedmiotów naukowych w ogólności, od postępu iego w nauce religiyney zależeć nie może.

§. 9.

Młodzież poświęcaiącą się *teologii* oddzielnie ieszcze z *ięzyka hebrayskiego* examinować,

Wer also in diesen Objecten die angegebenen Fortschritte gemacht hat, erhält das Zeugniß der unbedingten Tüchtigkeit; wobei jedoch zu bemerken, daß ein minderer Grad im Französischen und den Naturwissenschaften von demselben nicht ausschließt, wenn alte Sprachen, historische Kenntnisse und Mathematik in gehörigem Maaße vorhanden sind.

II. Zu dem Prädicat bedingter Tüchtigkeit eignet die Erreichung des vorgesteckten Zieles nur in einem oder dem andern jener drei wesentlichen Stücke des hohen Schul-Unterrichts, mit Zurückbleiben in andern eben so wichtigen.

III. Wer in keinem dieser drei Objecte etwas der Forderung Genügendes leistet, wird als untüchtig bezeichnet. Nur ganz vorzügliche Fortschritte in den Naturwissenschaften können eine begränzende Bestimmung zu diesem Prädicate hervorbringen.

§. 8.

Die Religionskenntnisse müssen, besonders wegen ihrer Wichtigkeit in Beziehung auf das oben im §. 5. Gesagte, ein Gegenstand der Abiturienten-Prüfung und des Zeugnisses sein; doch kann das Urtheil über den Grad der wissenschaftlichen Reife oder Unreife eines Jünglings von dem Maaße derselben nicht abhängig gemacht werden.

§. 9.

Die sich der Theologie widmenden Jünglinge sind noch besonders in der hebräischen Sprache zu prüfen, und das Maaß der Kenntnisse, die

i postęp iéy w tym ięzyku w zaświadczeniu wyrażać należy.

§. 10.

Celem przekonania się więc, czy młodzież posiada lub nieposiada wiadomości do pożytecznego słuchania nauk akademicznych potrzebne, będą urządzone examina, na których młodzież tak powzięte wiadomości swoie udowodniać, iak w przedsięwziętych z nią ćwiczeniach nabytą łatwość i oswoienie się z naukami okazywać powinna.

§. 11.

Urządzaniem takowych examinów trudnić się będzie Kommissya do odbywania ich przy każdem Liceum wyznaczona, składaiąca się z Rektora i wszystkich Nauczycieli klass wyższych, z Eforów i Scholarchów, i ieżeli Liceum ma swoie oddzielne Kuratoryum, z iednego lub dwóch członków onegoż. Do składu tego należy ieszcze Pełnomocnik Władzy kraiowéy dozór nad szkołami maiącéy, któremu kierowanie examinami porucza się.

§. 12.

Examen dzielić się będzie na dwie części:

1. na wypracowania pismienne;
2. na wysłowienie się ustne.

Ponieważ pierwsze służyć maią do udokładnienia i uzupełnienia drugiego, wypracowania przeto, do których Kommissarz examinacyyny i Rektor, ostatni po naradzeniu się z Nauczycielami, wspólnie temata podadzą, powinny bydź na kilka dni przed examinem ustnym ukończone, wszystkim członkóm kommissyi examinacyynéy przełożone i przez nich rozpoznawane. Jednakowe zaś temata wszystkim uczniom składaiącym examen podane bydź maią.

§. 13.

sie in derselben erlangt haben, ist in dem Zeugnisse zu bemerken.

§. 10.

Um nun den Besitz oder Mangel der zum fruchtbaren Besuch der Universität nöthigen Ausbildung zu erforschen, wird die Prüfung angestellt; wobei theils die Kenntniß selbst dargelegt, theils Uebungen vorgenommen werden müssen, woraus sich auf die erworbenen Fertigkeiten schließen läßt.

§. 11.

Die Veranstaltung dieser Prüfung ist das Geschäft der bei jedem Gymnasio befindlichen Prüfungs-Commission. Diese besteht aus dem Rector und sämmtlichen obern Lehrern der Anstalt, ihren Ephoren und Scholarchen, oder wenn sie ein eigenes Curatorium hat, aus einem oder zwei Mitgliedern desselben; zu welchen noch ein Bevollmächtigter der Landesbehörde kommt, unter welcher die Schule steht. Diesem letztern kommt die Leitung des ganzen Prüfungsgeschäfts zu.

§. 12.

Es zerfällt die Prüfung in zwei Abtheilungen:

1. eine schriftliche Prüfung;
2. eine mündliche.

Da die erstere zur Berichtigung und Ergänzung der andern dienen soll, so müssen die anzufertigenden Arbeiten, deren Themata der Prüfungs-Commissarius und Rector, dieser nach genommener Rücksprache mit den Lehrern, gemeinschaftlich bestimmen, mehrere Tage vor der mündlichen Prüfung vollendet, sämmtlichen Mitgliedern der Prüfungs-Commission vorgelegt, und von ihnen untersucht sein. Es werden aber allen Examinanden dieselben Aufgaben zu diesen Arbeiten gegeben.

§. 13.

Wypracowania piśmienne składaią się:

1. z wypracowania *w języku oyczystym* ucznia, z którego okazać się szczególniéy powinno ukształcenie rozumu i wyobraźni; a z układu onegoż znaiomość własnego języka, i wprawa w iego używaniu. Z takiego zatém obiektu tema wybrać należy, ażeby uczeń mógł pismu swoiemu nadać formę według swoiego upodobania. Jednakowoż przedmiot do wypracowania podać się maiący nie powinien bydź czystym czynem historycznym.
2. z wypracowania w *języku łacińskim;*
3. z wypracowania w *języku francuzkim;*
4. z wypracowania w *języku niemieckim*, ieżeli niemiecki, lub *w języku polskim*, ieżeli polski oyczystym nie iest ucznia ięzykiem.

Aby od ucznia niewyciągać zbytecznego natężania się nad treścią i nad układem rzeczy zarazem, naystósownieyszą wypracowań tych będzie osnową przedmiot iaki historyczny; biorąc go do wypracowania w języku łacińskim z historyi starożytnéy, a do wypracowań w języku francuzkim, niemieckim i polskim, z historyi nowéy. Wypracowanie iednak takowe niepowinno się ograniczać na samém tylko suchém opisywaniu wydarzeń; uczeń winien okazać iak różne wydarzenia ważne działały na siebie; tudzież roztrząsnąć i opisać stan ludów w różnych czasach i okolicznościach w ogólności; z czego przekonać się będzie można o darze kombinacyinym ucznia.

5. z wypracowania *matematycznego;* w którém rozpoznać będzie można rozsądek ucznia

§. 13.

Die schriftlichen Prüfungsarbeiten bestehen:

1. in einem Aufsatze in der Muttersprache des Examinanden, welcher vorzüglich die Bildung des Verstandes und der Phantasie beurkunden soll; wie auch, in der Abfassung, die Kenntniß seiner Sprache, und die Gewandtheit in deren Gebrauch. Das Thema ist daher aus einem solchen Gebiete zu wählen, daß die Examinanden nach Neigung diese oder jene Form vorziehen können; jedoch muß der Gegenstand niemals ein blos factischer sein.

2. einem lateinischen;

3. einem französischen;

4. einem deutschen oder polnischen, jenachdem das eine oder das andere Muttersprache des Examinanden ist.

Zu diesen Arbeiten werden sich, um die Anstrengung des Verfertigers nicht zu sehr zwischen Form und Materie zu theilen, historische Gegenstände eignen; für den lateinischen aus der alten, für den französischen, deutschen oder polnischen aus der neuern Geschichte. Indessen darf auch hier keinesweges eine trockne Hererzählung von Thatsachen das Ganze ausmachen; sondern vielmehr die Beziehung mehrerer wichtigen Begebenheiten auf einander, und die Darstellung und Beurtheilung ganzer Zustände der Völker sind es, woran die Combinationsgabe der Jünglinge zu prüfen sein wird.

5. einem mathematischen, wo gleichfalls besonders die Beurtheilungskraft des Examinan-

w przystósowywaniu powziętych wiadomości. Z niego okaże się prócz tego, czyli sam kwestye wynaydywać, i wnioski z nich czynić iest zdolnym; tudzież iak daleko posiada władzę kombinacyi.

6. z dwóch wypracowań tyczących się *ięzyka greckiego*;

a) z wytłómaczenia na ięzyk polski lub niemiecki kawałka z autora w klassie nieczytanego, i odpowiadaiącego możności ucznia. Do tłómaczenia tego przyłączone bydź powinny obiaśnienia co do ięzyka i rzeczy;

b) z krótkiego tłómaczenia z ięzyka niemieckiego lub polskiego na grecki; w którém uważać trzeba na rzetelne w każdym względzie wyrażenie się co do etymologii, syntaxis, i innych grammatycznych prawideł.

Wszystkie zadania powinien uczeń wypracować bez wszelkiéy pomocy; wyiąwszy ięzyk grecki, do którego dozwolone mu bydź może użycie greckiego słownika. Nad pracą takową uczniów będzie miał ieden z nauczycieli instytutu sumienny i ciągły dozór.

§. 14.

Jak uczeń, składaiący examen przez rzeczone wypracowania na piśmie, okazać winien przyrodzone swoie zdolności i władze rozumu: tak w *examinie ustnym* dać mu trzeba sposobność okazania stopnia wiadomości istotnie nabytych. W examinie więc tym przedmioty nauk szkolnych wyżéy w §§. 7. i 8. wyszczególnione przeydzie z nim w przytomności całey Kommissyi examinacyyney Nauczyciel przez Rektora do tego wyznaczony.

den in der Anwendung des Erlernten zu erforschen ist; und aus welchem hervorgehen soll, ob er selbst Fragen aufzufinden, und Ansichten zu nehmen im Stande sey, und wie weit sich sein Combinations-Vermögen erstrecke.

6. zweien das Griechische betreffenden:

a) einer deutschen oder polnischen Uebersetzung eines Stücks aus einem in der Schule nicht gelesenen den Kräften angemessenen Autor, von den nöthigen Sprach- und Sacherklärungen begleitet;

b) einer kurzen Uebersetzung aus dem Deutschen oder Polnischen ins Griechische; wobei etymologische und syntactische, und überhaupt grammatische Richtigkeit in jeder Hinsicht, in Betracht kommen.

Die Anfertigung aller dieser Aufsätze geschieht ohne andere Hülfe, als bei den das Griechische betreffenden eines griechischen Lexicons, und unter gewissenhafter und ununterbrochener Aufsicht eines Lehrers der Schulanstalt.

§. 14.

So wie der Examinandus durch diese schriftlichen Ausarbeitungen seine natürlichen Anlagen und Verstandeskräfte zu beurkunden hat, so muß er durch die mündliche Prüfung veranlaßt werden, das Maaß seiner wirklich erworbenen Kenntnisse an den Tag zu legen. Bei dieser werden alle die oben §§. 7. und 8. angegebenen Gegenstände des Schul-Unterrichts mit ihm durchgegangen; und sie wird durch die von dem Rector dazu bestimmten Lehrer der obern Classen in Gegenwart der ganzen Prüfungs-Commission verrichtet.

§. 15.

Uczniom osądzonym za *przysposobionych bezwarunkowo* lub *warunkowo* do nauk akademicznych, oznaymić należy: że instytut szkolny ich uwalnia, i że na Akademią udać się mogą. Tym zaś, którzy *za niezdatnych* uznanymi zostali, należy, przy oświadczeniu zapadłego względem nich zdania, udzielić radę: aby do szkoły ieszcze przez czas nieiaki uczęszczali; ieżeli iest nadzieia, iż powetuią to, czego im niedostaie. Jeżeli iednak odwieść się nie dozwolą od zamiaru udania się na Akademią: natenczas wypadek złożonego przez nich examinu w zaświadczeniach udzielić im się maiących wyrazić należy.

§. 16.

Względem całego examinu spisany będzie protokół, na fundamencie którego Rektor instytutu szkolnego wyda zaświadczenia examinowanym, z wyrażeniem na nich Numeru, iaki stósownie do §. 6. wypadnie, i z zachowaniem rubryk następuiących, iako to:

1. *Imię i nazwisko examinowanego, i iego oyca;*
2. *Przeciąg pobytu w szkołach;*
3. *Sprawowanie się iego:*
   a) względem współ-uczniów,
   b) względem przełożonych;
4. *Pilność;*
5. *Wiadomości;* w któréy to rubryce należy wyrażić wypadek examinu według protokółu wzwyż rzeczonego.

Zaświadczenie takowe podpisze Kommissarz królewski, z wyciśnięciem pieczęci rządowéy; tudzież wszystkie członki Kommissyi examinacyynéy, z wycisnięciem pieczęci instytutu szkolnego.

§. 15.

Denjenigen Schülern, welche als unbedingt oder bedingt tüchtig zu den Universitäts-Studien vorbereitet befunden worden sind, wird angekündigt, daß sie die Schulanstalt verlassen, und zur Universität abgehen können. Denen aber, welche das Urtheil der Untüchtigkeit erhalten, wird mit Eröffnung desselben der Rath ertheilt, die Schule noch eine Zeit lang zu besuchen, falls Hoffnung da ist, daß sie dadurch das Fehlende werden einbringen können. Im Fall sie sich aber von Beziehung der Universität nicht abrathen lassen, so ist auch ihnen das Resultat der Prüfung in einem Zeugniß auszufertigen.

§. 16.

Ueber die ganze Prüfungsverhandlung wird ein Protokoll geführt, und auf den Grund desselben das Zeugniß für den Geprüften von dem Rektor der prüfenden gelehrten Schule ausgefertigt; und zwar, mit der ihm nach §. 6. zukommenden Nummer, unter folgenden Rubriken:

1. Name des Geprüften und dessen Vaters.
2. Zeit des Schulbesuchs.
3. Aufführung:
   a) gegen Mitschüler,
   b) gegen Vorgesetzte.
4. Fleiß.
5. Kenntnisse; unter welcher Rubrik der Befund des Examens nach dem Protokolle der Prüfung nachgewiesen wird.

Das Zeugniß wird unterschrieben und untersiegelt von dem Königlichen Commissarius, ingleichen von allen Mitgliedern der Prüfungs-Commission unterschrieben, mit beigedrucktem Siegel der Schule.

§. 17.

Zwykle dopiero przy uwolnieniu uczniów ze szkół będą im zaświadczenia wręczane; dopóki zaś to nienastąpi, powinni do szkoły chodzić bez przerwy i regularnie, ieżeli ich nagląca iaka okoliczność od tego nie wstrzyma; w którym to razie królewski Kommissarz examinacyyny, za zniesieniem się z Rektorem insytutu, zezwolenie na przerwę w uczęszczaniu do szkół udzieli. Samo zaś *uwolnienie uczniów ze szkół*, nastąpi albo pod czas publicznego examinu, albo pod czas innéy publicznéy uroczystości, iakie w różnych instytutach szkolnych są w zwyczaiu. Uczniowie udaiący się na Akademią koniecznie na uroczystości téy znaydywać się powinni; każdy bowiem z uczniów examinowanych, instytut opuszczaiących, z nazwiska wtedy będzie wymieniony, i wygotowane dla niego zaświadczenie z stósowną uroczystością odbierze.

§. 18.

Młodzieniec, któremu zaświadczenie niezdatności przez Kommissyą examinacyyną wydane zostało, może, ieżeli pragnie uchronić się od skutków takowego zaświadczenia, i dostąpić zaszczytu zyskania pomyślnieyszego, zgłosić się ieszcze raz po upłynionym półroku lub w rok do teyże saméy, lub do innéy, według powyższych przepisów uorganizowanéy Kommissyi examinacyynéy, i złożyć przed nią powtórny examen; a ieżeli od niéy zaświadczenie pierwszego lub drugiego rzędu zyska, natenczas zaświadczenie niezdatności wczesniéy odebrane upadnie.

§. 19.

Dla tych, którzy z edukacyi prywatnéy, albo też niebezpośrednio ze szkół na Akademią

§. 17.

Die Zeugnisse werden den Abgehenden in der Regel erst bei der Entlassung verabfolgt, bis wohin sie den Schulunterricht unausgesetzt und regelmäßig zu besuchen haben, falls nicht irgend ein dringender Umstand eine Dispensation davon nöthig macht, welche nur der Königliche Prüfungs-Commissarius mit Zuziehung des Rectors der Schule ertheilen kann. Die Entlassung der Abgehenden aber wird in jedem Gymnasio, entweder bei der öffentlichen Schulprüfung, oder bei andern in den verschiedenen Anstalten üblichen öffentlichen Feierlichkeiten vorgenommen; und kein von der Schule zur Universität Uebergehender darf dabei abwesend sein. Hier werden alle geprüften und die Anstalt wirklich verlassenden Schüler genannt, und denselben die ihnen ausgefertigten Zeugnisse mit zweckmäßiger Feierlichkeit überreicht.

§. 18.

Jünglingen, welche das Zeugniß der Untüchtigkeit in der angeordneten Prüfung bekommen haben, und den Wirkungen dieses Zeugnisses entgehen, oder sich die Ehre eines vortheilhaftern erwerben wollen, soll es vergönnt sein, sich nach Verlauf eines halben oder ganzen Jahres noch einmal bei derselben oder einer andern nach obigen Vorschriften organisirten Prüfungs-Commission prüfen zu lassen; und es soll, wenn sie alsdann ein Zeugniß der ersten oder zweiten Gattung erhalten, die Wirkung jenes frühern aufhören.

§. 19.

Für diejenigen, welche aus Privat-Unterricht, oder nicht unmittelbar von gelehrten Schulen zur

udać się maią zamiar, ani do liczby uczniów examen w Gimnazyum składaiących należeć nie chcą; tudzież w celu zapobieżenia uchybieniom powyższych przepisów, z okoliczności, że w trzech miastach Państwa Pruskiego, w których teraz są Akademie, znaczna także liczba Gimnazyów znayduie się, wyniknąć mogącym, będzie w każdém mieście, w którém iest Akademia, urządzona Kommissya examinacyyna, składaiąca się z Professorów Akademii, lub z niektórych albo też ze wszystkich Rektorów Gimnazyów w témże mieście znayduiących się; która postępować sobie będzie podług tychże samych przepisów, względem przypuszczania uczniów do examinu, przedmiotów onegoż, podziału i całego porządku examinu, tudzież względem udzielania zaświadczeń, powyżey Kommissyom examinacyynym szkolnym wskazanych; z tą tylko różnicą, że w zaświadczeniu pod rubrykami: „*Pilność, i Sprawowanie się*“ powoła się na Attest, który złożyć musi każdy składaiący examen od swoich dawnieyszych Nauczycieli; i że zaświadczenia takowe zaraz po ukończonym popisie examinowanemu wręczy.

§. 20.

Każdego z młodzieży kraiowéy, który nie był ieszcze na Akademii, ieżeli przy immatrykulacyi nie złoży zaświadczenia z odbytego w szkołach examinu, odeśle resp. Rektor lub Prorektor Akademii do rzeczonéy wzwyż szkólno-akademicznéy Kommissyi examinacyynéy; i dopóty immatrykulowany nie zostanie, dopóki zaświadczenia od teyże Kommissyi nie złoży.

§. 21.

Kommissye zaś takowe odebrały zalecenie, aby uczniów, którzy oddalaiąc się ze szkół od

Universität gehen, und sich nicht etwa den Prüfungen bei Gymnasien anschließen wollen; und in der Absicht, bei der in den drei jetzigen Universitäts-Städten der Preußischen Monarchie zusammen befindlichen bedeutenden Anzahl von Gymnasien Umgehungen obiger Vorschriften zu verhindern, wird in jeder Universitäts-Stadt eine aus Professoren der Universität, und einigen oder allen Rectoren der daselbst vorhandenen Gymnasien bestehende Prüfungs-Commission errichtet; für welche dieselben Vorschriften in Ansehung der Zulassung zur Prüfung, der Gegenstände, der Abtheilungen und des Ganges derselben, auch der Zeugnisse Statt finden, welche den Schul-Prüfungs-Commissionen im Obigen gegeben sind; nur daß in den Zeugnissen bei den Artikeln Fleiß und Aufführung auf das Attest, welches jeder von seinen bisherigen Lehrern hierüber mitbringen muß, verwiesen wird; und daß die Zeugnisse gleich nach gehaltener Prüfung ausgefertigt, und den Geprüften zugestellt werden.

§. 20.

Alle Inländer, die nicht schon auf einer Universität studirt haben, werden, wenn sie bei der Meldung zur Immatrikulation kein Schul-Prüfungs-Zeugniß vorzeigen können, von den resp. Rectoren und Prorectoren der Königlichen Universitäten an diese gemischte Prüfungs-Commission gewiesen; und können nicht eher, als bis sie ein von derselben vollzogenes Prüfungs-Zeugniß beibringen, immatriculirt werden.

§. 21.

Diese Prüfungs-Commissionen sind jedoch angewiesen, Schüler, die sich der vorgeschriebenen Ent-

złożenia w nich popisu uchronili się, przed upłynieniem półroku, rachuiąc od oddalenia się ich ze szkół, do examinu nie przyimowały; a przyiąwszy ich po czasie tym, aby ich tém ściśléy examinowały: posądzaiąc ich, że czuiąc niezdolność swoię w naukach, chronili się od examinu.

§. 22.

W zaświadczeniach, które uczeń Akademii po ukończonym zawodzie nauk odbierze, umieszczana zawsze będzie wzmianka: czyli, i z iakiém zaświadczeniem szkolném przybył na Akademią; lub też, iakie Kommissya examinacyyna szkólno-akademiczna oświadczyła względem niego zdanie przy przyięciu onegoż na Akademią. Na wzmiankę tę miana będzie uwaga, gdy powracaiący z Akademii składać będzie examen, końcem pozyskania urzędu.

§. 23.

Od tych, którzy, bez złożenia examinu w szkołach, korzystać zechcą z pozwolenia udania się na Akademią zagraniczną, sprawiedliwie żądać się będzie: aby na examinie, który celem pozyskania urzędu złożyć będą chcieli, tém pewnieysze złożyli dowody swoiéy zdatności.

§. 24.

Zaświadczenia z examinów, czy to przed Kommissyą examinacyyną szkólną, czy też przed Kommissyą examinacyyną szkólno-akademiczną, będącą w mieście gdzie iest Akademia, odbytych, ten będą miały skutek: że tylko uczniowie, posiadaiący zaświadczenia pierwszego i drugiego rzędu, korzystać będą mogli z benefi-

lassungsprüfung auf den Gymnasien entzogen haben, vor Ablauf eines halben Jahres nach ihrem Abgange von der Schule nicht zum Examen anzunehmen; auch überdies sie einer um so strengeren Prüfung zu unterwerfen, da sie den Verdacht gegen sich haben, im Gefühl ihrer Schwäche dem Abiturienten-Examen ausgewichen zu sein.

§. 22.

In den Zeugnissen, welche die Studirenden bei ihrem Abgange von der Universität erhalten, wird immer besonders bemerkt werden: ob, und mit was für einem Entlassungszeugniß sie von der Schule zur Universität gekommen, oder wie sie von der gemischten Prüfungs-Commission bei ihrer Aufnahme befunden worden sind. Diese Bemerkung wird alsdann bei ihrer Prüfung zum Staatsdienst mit in Betracht gezogen werden.

§. 23.

Diejenigen, welche ohne sich der vorgeschriebenen Entlassungsprüfung unterworfen zu haben, von der Erlaubniß Gebrauch machen, auf einer auswärtigen Universität zu studiren, werden billiger Weise gehalten sein, bei ihrer künftigen Prüfung zum Staatsdienst desto unzweideutigere Proben ihrer erworbenen Kenntnisse abzulegen.

§. 24.

Den Prüfungszeugnissen, sowohl denen, welche von den Schulprüfungs-Commissionen, als von den gemischten Prüfungs-Commissionen bei den Universitäten ertheilt sind, wird die Wirkung beigelegt: daß nur die Empfänger der beiden ersten Gattungen an den öffentlichen Beneficien für Studirende, worin immer sie bestehen mögen, und ohne Unter-

cyów publicznych dla uczących się przeznaczonych, bądź królewskich, bądź też od gmin lub innych korporacyy zależących. Uczniowie maiący *zaświadczenie pierwszego rzędu*, mieć będą pierwszeństwo do nich; ci zaś, którzy *zaświadczenia niezdatności* odebrali, żadnego do nich nie będą mieli prawa. Przepis iednak ninieyszy nie stanowi żadnego ograniczenia co do fundacyy prywatnych i familiynych.

Urządzenie ninieysze, nad którego wykonywaniem JW. Minister Spraw wewnętrznych ścisle czuwać zalecił mi, wymaga wprawdzie od młodzieży Wielkiego Xięstwa Poznańskiego większego daleko, aniżeli dotychczas była tego zwyczayną, wydoskonalenia się, końcem posunięcia siebie na wyższe stopnie służby kraiowéy; i bydź może, iż niektórym zdawać się będzie, iakoby w niém żądały się *rzeczy niepodobne*, dla odstraszenia od nauk młodzieży tuteyszéy prowincyi. Zapobiegaiąc takiemu mniemaniu, zwracam uwagę każdego na to: że takowe urządzenie dla Szkół wszystkich Państwa Pruskiego Prowincyy iest wydane; że dobro kraiu wtedy tylko wzrastać może, gdy kray ma urzędników światłych i do zakresu ich działania gruntownie usposobionych; że zatém nie może bydź myślą Rządu odstręczać młodzież kraiową od nauk, lecz że usiłowaniem iest tylko iego zapobiedz powierzchowności w wychowaniu, i zaradzić połowicznemu oświeceniu, a tém samém przyzwyczaić przyszłych urzędników wcześnie do pracowitości i wytrwałości.

Nikt zapewne za rzecz niestósowną nieosądzi, że względem szkół Wielkiego Xięstwa Po-

schied, ob sie Königlich sind oder von Communen oder andern Corporationen abhängen, Theil nehmen; die mit dem Zeugnisse unbedingter Tüchtigkeit Entlassene jedoch vorzüglichen Anspruch darauf haben; die mit dem Zeugnisse der Untüchtigkeit zur Universität Abgegangenen aber davon ausgeschlossen sein sollen. Privat- oder Familienstiftungen dagegen können hiedurch nicht beschränkt werden.

Durch gegenwärtige Verordnung, über deren Vollstreckung mit Ernst und Nachdruck zu halten mir Ein hohes Ministerium des Innern zur unverbrüchlichen Pflicht gemacht hat, werden allerdings an die studirenden Jünglinge des Großherzogthums Posen weit größere Forderungen gemacht, um sich Ansprüche auf Beförderung zu den höhern Diensten des Staates zu erwerben, als sie bisher gewohnt waren; und Manchem möchte es vielleicht vorkommen, als ob das Unmögliche verlangt würde, um die Jugend der hiesigen Provinz vom Studiren abzuschrecken. Allein diesem zu begegnen mache ich nur darauf anfmerksam: daß diese Verordnung für die Schulen aller Provinzen des Preußischen Staates gegeben ist; — daß ein Staat nur dann gedeihen kann, wenn seine Diener einsichtsvolle, für ihre Aemter gründlich gebildete Männer sind; — und daß es daher das Interesse des Staats nicht sein kann, die Jugend seiner Provinzen vom Studiren abzuschrecken, sondern nur, bei ihrer Erziehung Oberflächlichkeit und Halbkultur zu verhüten, und die künftigen Staatsbeamten frühzeitig an Stätigkeit und Arbeitsamkeit zu gewöhnen.

Daß man die Schulen des Großherzogthums und ihre Zöglinge mit denen der ältern Provinzen

znańskiego i młodzieży w nich uczącéy się według tych samych, co i względem szkół i młodzieży w dawnieyszych prowincyach państwa Pruskiego, postępuie się zasad; niepodobną iest także rzeczą, aby młodzież tuteyszéy prowincyi chcieć miała, iżby na Akademiach oczekiwano po niéy mnieyszéy oświaty i mniéy gruntownego usposobienia się do nauk akademicznych, aniżeli po młodzieży z innych prowincyy. Młodzież tuteysza cieszyć się owszém powinna, że tyle w iéy talentach i w iéy zdolnościach pokłada Rząd zaufania; i że po pilności iéy oczekuie, iż w naukach zarówno z młodzieżą w innych prowincyach Pruskich uczącą się postępować będzie.

Lubo zdaie się, że od młodzieży Wielkiego Xięstwa Poznańskiego dla tego tyle wymagać nie można, iż *z powodu języka polskiego* ma ieden przedmiot więcey do nauki, aniżeli inne szkoły pruskie: iednakowoż wynikaiąca stąd dla niéy trudność nie iest tak wielką, częścią dla tego, że młodzież tuteysza naywięcéy zaraz od dzieciństwa, a potém i w szkołach, obydwóch w Wielkiém Xięstwie Poznańskiém żyiących języków nabywa; częścią, że powody wzwyż wyrażone są nader ważne, z względu na które młodzież tuteysza, w któréy prócz tego szczególnieyszy talent do nabywania obcych języków spostrzegać się daie, niezechce zapewne z powodu trudności zwiększoney dopuścić, aby przez uczniów innych szkół w naukach była wyprzedzaną. Z resztą zwyciężywszy trudność, znaydzie za to dla siebie nagrodę, gdy posiadaiąc obydwa języki obok innych zdolności, tém pewniéy pomieszczenia siebie na urzędach w tuteyszéy prowincyi oczekiwać będzie mogła.

des Preußischen Staates nach gleichen Grundsätzen behandelt, daran wird hoffentlich Niemand Anstoß finden: denn es kann unmöglich der Wunsch der Jünglinge hiesiger Provinz sein, daß man auf den Universitäten von ihnen weniger Cultur und gründliche Vorbereitung voraussetze und erwarte, als von den Jünglingen anderer Provinzen. Es kann ihnen nicht unerwünscht sein, daß man so viel Vertrauen auf ihre Talente und Kräfte setzet, und von ihrem Fleiße erwartet, daß sie mit den Studirenden aus den übrigen Preußischen Provinzen gleichen Schritt halten werden.

Zwar scheint es, daß man von den Jünglingen des Großherzogthums Posen schon darum nicht so viel verlangen könne, weil sie wegen der Polnischen Sprache noch einen Lehrgegenstand mehr haben, als die übrigen Preußischen Schulen: allein theils ist diese Vergrößerung der Schwierigkeit nicht so bedeutend, indem die beiden in dem Großherzogthum lebenden Sprachen meist von Kindheit an und in den Schulen durch den Umgang erlernt werden; theils sind die vorhin angeführten Gründe so überwiegend, daß die hiesige Jugend, bei der man ohnedies ein vorzügliches Talent zur Erlernung fremder Sprachen wahrnimmt, in dieser größern Schwierigkeit gewiß keinen Beweggrund finden wird, lieber der in andern Schulen gebildeten Jugend nachzustehen. Uebrigens wird sie für die überwundene größere Schwierigkeit auch dadurch wieder entschädigt, daß sie im Besitz beider Sprachen auf Anstellung in der hiesigen Provinz, bei anderweitiger Qualification, um so sicherer zu rechnen hat.

W zaufaniu więc do rodziców i młodzieży Wielkiego Xięstwa Poznańskiego, że z urządzenia ninieyszego przekonaią się o prawdziwie oycowskich Rządu zamiarach, dążących do dobra tuteyszéy prowincyi i iéy mieszkańców, podaię ninieyszém urządzenie takowe, podług zalecenia wyższéy Władzy, by każdy stósował się do niego; i spodziewam się, że rodzice i opiekunowie, chociaż ich dzieci, i młodzież ich opiece powierzona, nie przeydą w przyszłości tak prędko klass szkół, a zatém nie tak spieszno dostąpią stopni honorowych i urzędów, tém wszelako widzieć się będą wynagrodzonymi: że młodzież gruntownieyszą i dokładnieyszą powezmie edukacyą, i że Rząd potém bez wahania się, zarówno innym, a nawet w tuteyszéy prowincyi *przed innymi* poruczać iéy będzie, dla dobra współ-obywateli, nayważnieysze interesa i urzędy.

Poznań, dnia 20. Marca 1816.

Królewsko - Pruski Naczelny Prezes Wielkiego Xięstwa Poznańskiego.

de Zerboni di Sposetti.

Mit dem Vertrauen also zu den Eltern und Söhnen des Großherzogthums, daß sie in dieser Verordnung die wahrhaft väterliche Absicht des Staates für das Wohl der hiesigen Provinz und ihrer Bewohner anerkennen werden, setze ich dieselbe auf höhern Befehl für die gelehrten Schulen des Großherzogthums Posen in Kraft; und hoffe, daß Eltern und Vormünder der in den Schulen sich bildenden Jugend, wenn auch ihre Söhne und Pflegebefohlne künftig nicht so schnell die Classen der Schulen durchlaufen, nicht so zeitig zu Ehren- und Staats-Aemtern gelangen können, sich doch durch eine desto gründlichere und vollendetere Ausbildung derselben, und dadurch entschädigt sehen werden, daß der Staat alsdann kein Bedenken wird tragen dürfen, ihnen gleich Andern, und in der hiesigen Provinz selbst vor Andern, die wichtigsten Geschäfte und Aemter zum Wohl ihrer Mitbürger anzuvertrauen.

Posen, den 20. März 1816.

Königlich Preußischer Ober-Präsident des Großherzogthums Posen.

Zerboni di Sposetti.

Biblioteka Uniwersytecka
w Poznaniu
VII/ CZS-110
BG0649870